

Нікітіна-Дудікова Г. Ю. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8865-0061>

Правовий статус дитини, потерпілої від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості

Метою статті є з'ясування змісту правового статусу дитини, яка є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості. За результатами дослідження виконано такі завдання: розглянуто положення національного та міжнародного законодавства, які становлять основу правового статусу дитини в кримінальному провадженні; виявлено проблемні питання та сформульовано пропозиції щодо їх вирішення; сформовано основи правового статусу дитини – потерпілої від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості. **Методологія.** Визначальним є загальний діалектичний метод наукового пізнання реальних явищ. З-поміж спеціальних методів дослідження використано такі: порівняльно-правовий – під час аналізу законодавства та наукових категорій; історико-правовий – з метою висвітлення змісту понять «дитина», «правовий статус», розвитку наукових поглядів на деякі проблемні питання; системно-структурний – задля формування основ правового статусу дитини, яка є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості. **Наукова новизна** полягає в тлумаченні терміна дитини, потерпілої від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості, як малолітньої чи неповнолітньої особи, що не досягла повноліття, стала жертвою злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості й набула відповідного процесуального статусу потерпілого в кримінальному провадженні. **Висновки.** Правовий статус дитини, потерпілої в кримінальному провадженні від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості, вирізняється низкою особливостей, пов'язаних із: необхідністю забезпечення дотримання права дитини на таємницю особистого й сімейного життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції, повагу до честі та гідності; забезпечення дотримання права дитини на захист від усіх форм фізичного та психологічного насильства. Аргументовано, що слід урегулювати проблемні питання, пов'язані з необхідністю забезпечення реалізації прав, свобод й обов'язків дитини в кримінальному провадженні відповідно до міжнародних стандартів.

Ключові слова: дитина; правовий статус; кримінальне провадження; злочин проти статевої свободи та недоторканості; міжнародний стандарт.

Вступ

За результатами досліджень міжнародних організацій з проблем насильства до дітей, проведених в 96 країнах, 1 млрд неповнолітніх у світу, а це понад половина всіх дітей віком від 2 до 17 років, за рік зазнають емоційного, фізичного або сексуального насильства. Попри високу поширеність, випадки насильства щодо дітей часто приховують, залишаються непоміченими або не потрапляють у звітність. Наприклад, з огляду на результати здійсненого аналізу, кількість випадків сексуального насильства, про які повідомляли діти, у 30 разів більша, а кількість випадків фізичного насильства – у 75 разів більша, ніж цифри, наведені в офіційних звітах ("INSPIRE: sim stratehii", 2019).

В Україні питання боротьби зі злочинами проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів. Уповноважений Президента України з прав дитини Микола Кулеба повідомив, що кожна п'ята дитина в Україні потерпає від сексуального насильства (Kuleba, 2019), що свідчить про латентність цього злочину. Окреслена ситуація потребує застосовування рішучих заходів реагування з боку державних і правоохоронних органів.

За умови, коли діти стають жертвами злочину, відповідальність за вчинення щодо них суспільно небезпечного діяння є значно суворішою, що зумовлено особливостями психофізіологічного розвитку неповнолітніх, оскільки під час дорослішання дитина неодноразово змінює інтереси, переглядає систему цінностей, формує моральні орієнтири. Її інтелектуальний розвиток не відповідає дорослій людині, а тому неповнолітній не спроможний правильно оцінити свої та чужі вчинки. Саме тому законодавець у п. 3 ч. 1 ст. 66 КК України визнав учинення кримінального правопорушення неповнолітнім обставиною, яка пом'якшує покарання, а п. 6 (вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або у присутності дитини), п. 9 (вчинення кримінального правопорушення з використанням малолітнього), ч. 1 ст. 67 КК України – обтяжуючими покарання обставинами (Andriiashevska, 2018, p. 126).

У випадку вчинення щодо дитини злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості, з одного боку, важливо забезпечити дотримання прав і свобод дитини як найбільш незахищеної категорії громадян, а з іншого – гарантувати виконання завдань кримінального провадження, а саме забезпечити швидко, повне й неупереджене

розслідування злочину та судовий розгляд кримінального провадження.

Передумовою досягнення цих завдань є з'ясування комплексної характеристики правового статусу дитини, яка є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості, і визначення засад, які забезпечують його дотримання.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає у висвітленні правового статусу дитини, яка є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань: розглянути положення національного й міжнародного законодавства, які становлять основу правового статусу дитини в кримінальному провадженні; виявити проблемні питання та сформулювати пропозиції щодо їх вирішення; розробити основи правового статусу дитини, яка є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості.

Виконання цих завдань спрямовано на виконання Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1993-р ("Dodatok do rozporiadzhennia", 2015), а саме п. 74 «Упровадження ефективної системи правосуддя щодо неповнолітніх з урахуванням міжнародних стандартів».

Засади кримінального провадження за участю дітей висвітлили у своїх працях В. М. Бурдін, Є. М. Гідулянова, У. С. Ковна, О. П. Кучинська, Н. В. Ортинська, В. В. Романюк та ін. Питання розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей були предметом наукових досліджень Є. С. Хижняка.

Виклад основного матеріалу

На думку Б. Я. Кофмана, в умовах становлення, розвитку й удосконалення демократичної правової державності об'єктивно зростає роль і значення правового статусу людини й громадянина як формалізованої, унормованої та нормативованої сукупності прав, свобод й обов'язків фізичної особи, яка перебуває в політико-правовому зв'язку з конкретною державою (Кофман, 2019, р. 37).

Правовий статус особи – це її права й обов'язки, а також інші елементи: громадянство, правосуб'єктність, юридичні гарантії, законні інтереси, юридична відповідальність. Дитина має особливий правовий статус за будь-яких правовідносин.

Як зазначає С. А. Саклуб, дитина є особистістю в різних її варіантах: людина, громадянин, іноземець, особа без громадянства тощо, крім цього, правовідносини, у яких вона

бере участь, варіативні, урегульовані різними галузями. Дефінітивне забезпечення правового статусу дитини необхідно здійснювати на підставі та з урахуванням концептуальних підходів, які розроблені в різних галузях юридичної науки: теорії держави і права, конституційного, цивільного, сімейного, кримінального, адміністративного права (Saklub, 2020, р. 143). Таким чином: 1) правовий статус дитини як категорія, правовий інститут, різновид правового статусу особи має право на самостійне існування; 2) правовий статус дитини – це об'єктивовані й формалізовані в праві можливості, необхідні особистості дитини для її всебічного розвитку, правовий стан, який відображає становище дитини у взаємодіях з іншими суб'єктами права; 3) за своєю сутністю правовий статус дитини є комплексним міжгалузевим, побудованим на основі загального правового статусу особистості; 4) елементами правового статусу дитини, з огляду на загальну концепцію правового статусу особи, слід вважати: принципи правового становища дітей, правосуб'єктність дітей, громадянство дітей, права, свободи й обов'язки, гарантії права дитини, а також засоби та способи їх захисту, відповідальність дітей (Saklub, 2020, р. 147).

Правовий статус дитини, потерпілої від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості, зберігаючи загальні риси, має низку особливостей, які ми проаналізуємо під час подальшого дослідження.

Передусім постає питання щодо тлумачення поняття «дитина» за міжнародним і національним законодавством, за змістом різних джерел права. Система джерел права у формальному (юридичному) значенні є достатньо розгалуженою. Це акти всіх гілок влади: законодавчої, виконавчої та судової. Розрізняють як внутрішньонаціональні, так і міжнародні джерела (Delia, 2018, р. 15).

Слід зауважити, що законодавець, характеризує осіб, які не досягли віку 18-ти років, використовують терміни «малолітній», «неповнолітній», «дитина». Нерідко це спричиняє термінологічну плутанину.

Конституція України від 28 червня 1996 року визначає основи правового статусу дитини, важливим є положення, що «діти рівні у своїх правах незалежно від походження...» (ст. 52) ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996).

Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України використовує терміни «неповнолітня» та «малолітня» особа. Згідно з п. 12 ст. 3 КПК України, неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від 14-ти до 18 років. Своєю чергою малолітня особа – це дитина до досягнення нею 14 років (п. 11 ст. 3 КПК України) ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012).

У КК України ("Kryminalnyi kodeks", 2001), поряд із термінами «неповнолітній», «малолітній», у низці статей використано термін «дитина», зокрема:

– обставиною, яка обтяжує покарання, у п. 6 ст. 67 визначено таку, як «вчинення кримінального правопорушення щодо малолітньої дитини або в присутності дитини»;

– до обмежувальних заходів, що застосовують до осіб, які вчинили домашнє насильство (ч. 1 ст. 91-1 КК України), належать обмеження спілкування з дитиною в разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або в її присутності;

– до кваліфікуючих ознак окремих складів кримінальних правопорушень, зокрема до ст. 115 КК України «Умисне вбивство», віднесено п. 2 ч. 2 «малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала в стані вагітності»;

– під час визначення складів кримінальних правопорушень: ст. 117 «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини», ст. 148 «Підміна дитини», ст. 150 «Експлуатація дітей», ст. 150-1 «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом», ст. 166 «Злісне не виконання обов'язків з догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування», ст. 169 «Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння)» (дитини).

Водночас у КК України використано терміни «малолітній» і «неповнолітній» (ст. 97, 99, 100, 105, 152, 156, 304, 323 КК України).

Однак цю ситуацію не можна вважати досконалою, адже в правовому полі слід керуватися однозначною термінологією.

На нашу думку, вдало регулює питання тлумачення правового статусу дитини Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. Так, у ст. 6 цього Кодексу окремо визначений правовий статус дитини: «правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років» ("Simeinyi kodeks", 2002). Отже, поняття «дитина» є найширшим поняттям й охоплює як малолітніх, так і неповнолітніх осіб.

Підзаконні нормативно-правові акти, передусім які приймають останніми роками, також оперують терміном «дитина». Наприклад, ідеться про Державну соціальну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року ("Postanova Kabinetu Ministriv", 2018), яка передбачає створення системи правосуддя, дружнього до дитини, а саме: упровадження дієвих форм і методів профілактики вчинення правопорушень дітьми; удосконалення системи захисту прав й інтересів дітей, які вчинили правопорушення;

розвиток системи правосуддя, дружнього до дитини; упровадження ювенальної юстиції тощо.

Тлумачення терміна «дитина» та реалізація заходів щодо запровадження міжнародних стандартів поведіння з дітьми відповідає міжнародному законодавству, а саме положенням міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Відповідно до ст. 1 Конвенції про права дітей, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року й ратифікованої постановою Верховної Ради України 27 лютого 1991 року ("Konventsiiia pro prava", 1989), дитиною є кожна людська істота до досягнення вісімнадцятирічного віку.

Згідно зі ст. 3 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства 2007 року, «дитина» означає будь-яку особу віком до вісімнадцяти років ("Konventsiiia Rady Yevropy", 2007).

Як зазначає Ю. М. Черноус, членство України в різних міжнародних організаціях, зокрема ООН, Раді Європи, визнання юридично значущими рішень Європейського суду з прав людини, закріплення пріоритету міжнародного законодавства над національним, визнання принципів і норм міжнародного права створили необхідне підґрунтя для прогресивних змін (Chornous, 2017, p. 146). Зокрема, йдеться про максимально повну відповідність національного законодавства та практики його реалізації міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, міжнародним стандартам поведіння з дітьми, які є потерпілими від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості.

Наукова новизна

На підставі вивчення національного й міжнародного законодавства можемо дійти висновку, що термін «дитина» використовують під час тлумачення правового статусу особи, яка не досягла віку 18-ти років, є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості. Дитина користується всіма правами та свободами людини, а також має визначені законодавством обов'язки.

Правовий статус дитини, потерпілої в кримінальному провадженні, потребує окремої уваги.

Виокремлення законодавцем неповнолітніх як категорії потерпілих може бути пояснено ст. 3 Конституції України, у якій визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права та свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність.

Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, що закріплене низкою положень, викладених у міжнародних нормативно-правових актах, серед яких: Загальна декларація прав людини 1948 року, Європейська конвенція з прав людини 1950 року, Конвенція про права дитини 1989 року та інші (Andriiashevska, 2018, p. 131).

Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди (ст. 55 КПК України). Права й обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Права й обов'язки потерпілого в кримінальному провадженні визначено в ст. 56, 57 КПК України. Якщо потерпілим є неповнолітня особа, до участі в процесуальній дії разом з нею залучається її законний представник (ст. 59 КПК України).

Реалізація цих законодавчих положень супроводжується проблемними питаннями. Кримінальне процесуальне законодавство, зазначає О. Є. Соловйова, має на меті захищати права й інтереси усіх учасників кримінального провадження, зокрема неповнолітніх потерпілих, які виступають у кримінальному процесі стороною з боку обвинувачення. Наділяючи на законодавчому рівні спеціальним статусом неповнолітніх підозрюваних й обвинувачених (глава 38 КПК України), цілком доцільно закріпити особливий статус і за іншими неповнолітніми учасниками кримінального провадження, зокрема потерпілими (Soloviova, 2020).

Вважаємо слушним це твердження, адже, як свідчить вивчення теоретичних (Krukevych, 2015, p. 177-181) та емпіричних джерел, процесуальний статус дитини, яка є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості, супроводжується виникненням низки проблемних питань, а саме:

– забезпечення дотримання права дитини на таємницю особистого й сімейного життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції, повагу до честі та гідності дитини. У ст. 16 Конвенції про права дитини 1989 року ("Konventsiiia pro prava", 1989 г.) визначено, що жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте та сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність. Дитина має право на захист закону від такого втручання або посягання.

Одне з найактуальніших питань – це забезпечення таємниці особистого життя дитини. Як зазначає Н. В. Ортинська, право неповно-

літньої особи на особисте життя – це право самостійно визначати дії, пов'язані з її особистим життям, їй надається право розголошувати відомості про себе чи, навпаки, уникати цього, визначати коло осіб, які володітимуть інформацією з її особистого життя, і батьки не входять в обов'язкове коло таких осіб (Ortynska, 2017, p. 169). Гарантії забезпечення таємниці особистого життя людини визначено в КПК України. Зокрема, слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження в закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадках: якщо обвинуваченим є неповнолітній; розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте й сімейне життя чи обставини, які принижують гідність особи; якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом; необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні (ч. 2 ст. 27 КПК України). За умови, якщо дитина є потерпілою від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості, доцільно проводити судовий розгляд у закритому засіданні. І якщо під час судового розгляду це проблемне питання може бути врегульоване, то під час досудового розслідування забезпечення таємниці особистого життя дитини вимагає законодавчого врегулювання та організаційно-тактичного забезпечення;

– забезпечення дотримання права дитини на захист від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбального й брутального поведіння та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання (ст. 19 Конвенції про права дитини 1989 року) ("Konventsiiia pro prava", 1989 г.). «Насильство» як спосіб вчинення кримінального правопорушення вчені тлумачать по-різному, наприклад:

1) умисний, протиправний енергетичний вплив на органи й тканини організму людини, їхні фізіологічні функції шляхом використання матеріальних факторів зовнішнього середовища (механічних, фізичних, хімічних і біологічних) та/або вплив на її психіку шляхом інформаційного впливу, що вчиняється шляхом дії або через бездіяльність всупереч або поза її (людини) волі, здатний заподіяти смерть, фізичну та/або психічну травму, а також обмежити свободу волевиявлення або дій людини (Ihnatov, 2010, p. 150);

2) насильство в будь-яких виявах – це протиправний умисний вплив різної типології (фізичний, сексуальний, економічний, психологічний) на фізичну цілісність та/або особисту

свободу iншого суб'єкта, на його стaтеву свободу чи недоторкaннiсть, фiнансово-економiчнi iнтереси. Вчиняється шляхом дiяння, незалежно вiд того, чи воно усвiдомлюється адресатом, через заподiяння больових вiдчуттiв, страждання, приниження i, вiдповiдно, спричинення фiзичної, психiчної, особистiсно-моральної, фiнансово-економiчної шкоди (Marysiuk, Kantsir, & Kantsir, 2020, p. 76).

Серед видiв насильства окремо розглядають сексуальне насильство – використання дитини дорослою або iншою дитиною для задоволення сексуальних потреб чи з корисливою метою. Сексуальне насильство передбачає стaтеве знущання, оральний та аналiйний секс, взаємну мастурбацiю, iншi тiлеснi контакти зi стaтевими органами. До сексуального розбещення належать також залучення дитини до проституцiї, порно-бiзнесу, оголення перед дитиною стaтевих органiв i сiдниць, пiдглядання за нею, коли вона про це не здогадується: пiд час роздягання, справляння природних потреб (Muskova, 2019, p. 102).

Таким чином, дослiджуючи питання розслiдування злочинiв проти стaтевої свободи та стaтевої недоторкaнностi дiтей, вважаємо за необхідне увагу зосередити на дотримання правового статусу дитини згiдно з мiжнародними стандартами. Однiєю з важливих вимог є недопущення насильства до дiтей у будь-яких формах. Для цього слiд тлумачити поняття «насильство», тому дослiдження в цьому напрямi необхідно продовжувати;

– необхідно залучення до кримiнального провадження не лише законного представника неповнолiтнього, а й захисника (аналогiчно до процесуальних гарантiй неповнолiтнього пiдозрюваного). У ч. 2 ст. 22 КПК України зазначено, що сторони кримiнального провадження мають рiвнi права на збирання та подання до суду речей, документiв, iнших доказiв, клопотань, скарг, а також на реалiзацiю iнших процесуальних прав;

– урахування вiку потерпiлої дитини пiд час як досудового розслiдування, так i судового розгляду. Iдеться про можливiсть брати участь у поданнi доказiв, наданнi показань i пояснень, ознайомлюватися з матерiалами кримiнального провадження через вiк дитина характеризується iнтелектуальною та психологiчною незрiлiстю, неповнолiтньому необхідно роз'яснити сутнiсть наявної iнформацiї в кримiнальному провадженнi, її юридичне значення та можливi наслiдки тощо. Iнакше реалiзацiя процесуальних прав та обов'язкiв буде ускладненою. Реалiзувати це завдання можливо iз застосуванням системи тактичних прийомiв, якi пропонує кримiналістика вiдповiдно до особливостей слiдчих ситуацiй.

Висновки

Правовий статус дитини, потерпiлої в кримiнальному провадженнi вiд злочину проти стaтевої свободи та стaтевої недоторкaнностi, має низку особливостей, пов'язаних iз: необхіднiстю забезпечення дотримання права дитини на таємницю особистого й сiмейного життя, недоторкaннiсть житла, таємницю кореспонденцiї, повагу до честi та гiдностi дитини; забезпечення дотримання права дитини на захист вiд усiх форм фiзичного та психологiчного насильства, образи чи зловживань, вiдсутностi пiклування чи недбалого та брутального поведiння, експлуатацiї, включаючи сексуальнi зловживання. Слiд урегулювати й проблемнi питання, пов'язанi з необхіднiстю: залучення до кримiнального провадження як законного представника неповнолiтнього, так i захисника, адже сторони кримiнального провадження мають рiвнi права у змагальному кримiнальному судочинствi; забезпечення реалiзацiї прав, свобод й обов'язкiв дитини у кримiнальному провадженнi, урахувавши її вiковi, iнтелектуальнi та психологiчнi особливостi, за умови максимального забезпечення мiжнародних стандартiв.

REFERENCES

- Andriiashevska, M.S. (2018). Kryminalno-pravova okhorona dytynstva: analiz stanu zakonodavchoho zabezpechennia yuvenalnoi viktymolohii [Criminal legal protection of childhood: analysis of the state of legislative support of juvenile victimology]. *Pravovyi chasopys Donbasu, Legal magazine of Donbass*, 3(64), 126-135. doi: 10.32366/2523-4269-2018-64-3-126-135 [in Ukrainian].
- Chornous, Yu.M. (2017). *Kryminalistychne zabezpechennia rozsliduvannia zlochniv [Forensic support of crime investigation]*. Vinnytsia: Nilan-LTD [in Ukrainian].
- Deliiia, Yu.V. (2018). Dzherela (formy) prava u sferi zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini (zahalnoteoretynnyi aspekt) [Sources (forms) of law in the field of protection of human and civil rights and freedoms in Ukraine (general theoretical aspect)]. *Pravovyi chasopys Donbasu, Legal magazine of Donbass*, 3(64), 12-18. doi: 10.32366/2523-4269-2018-64-3-12-18 [in Ukrainian].

- Dodatok do rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy "Plan zakhodiv z realizatsii Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny na period do 2020 roku": vid 23 lystop. 2015 r. No. 1393-r [Appendix to the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Action plan for the implementation of the National Strategy in the field of human rights for the period up to 2020" from November 23, 2015, No. 1393-r]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2015-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Ihnatov, O.M. (2010). Nasyilstvo yak sposib vchynennia zlochynu: poniattia ta sutnist [Violence as a way of committing a crime: concept and essence]. *Forum prava, Law Forum*, 3, 144-151. doi: <https://doi.org/10.18411/b-2016-027> [in Ukrainian].
- INSPIRE: sim stratehii z likvidatsii nasyilstva shchodo ditei [INSPIRE: Seven Strategies for Eliminating Violence Against Children]. (2016, 2019). *Vsesvitnia orhanizatsiia okhorony zdorovia, Odeskyi Blahodiinyi Fond "Shliakh do domu", World Health Organization, Odessa Way to Home Charitable Foundation*. Ukraina. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/207717/9789241565356-ukr.pdf?ua=1> [in Ukrainian].
- Kofman, B.Ya. (2019). Pravovy status liudyny i hromadianyna ta pravovi stany osobystosti v umovakh rozvytku hromadianskoho suspilstva: do pytannia transformatsii [The legal status of man and citizen and the legal status of the individual in the development of civil society: the question of transformation]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1, 36-43. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.01.04> [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96VR]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Konventsiiia pro prava dytyny: mizhnar. dok. vid 20 lystop. 1989 r. [Convention on the Rights of the Child from November 20, 1989]. (n.d.). *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021 [in Ukrainian].
- Konventsiiia Rady Yevropy pro zakhyst ditei vid seksualnoi ekspluatatsii ta seksualnogo nasyilstva: mizhnar. dok. vid 25 zhovt. 2007 r. [Council of Europe Convention for the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse from October 25, 2007]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text [in Ukrainian].
- Krukevych, O. (2015). Nepovnolitni poterpili yak uchasyuky kryminalnogo protsesu [Juvenile victims as participants in criminal proceedings]. *Istoryko-pravovyi chasopys, Historical and legal journal*, 2(6), 177-181 [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvitr. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvitr. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172> [in Ukrainian].
- Kuleba (2019). Kozhna piata dytyna v Ukraini poterpaie vid seksualnogo nasyilstva [Every fifth child in Ukraine suffers from sexual violence]. *Sait "UNIAN", Site "UNIAN"*. Retrieved from <https://www.unian.ua/society/10758972-kozhna-p-yata-ditina-v-ukrajini-poterpaye-vid-seksualnogo-nasyilstva-kuleba.html> [in Ukrainian].
- Marysiuk, K.B., Kantsir, V.S., & Kantsir, I.A. (2020). Nasyilstvo yak destruktivnyi vektor rozvytku suspilstva. Seksualne nasyilstvo [Violence as a destructive vector of society development. Sexual violence]. *Nashe pravo, Our right*, 1, 70-76. doi: <https://doi.org/10.32782/np.2020.1.11> [in Ukrainian].
- Myskova, H.M. (2019). Viktymologichni zakhody zapobihannia seksualnii ekspluatatsii dytyny [Victimological measures to prevent sexual exploitation of a child]. *Pravo.ua, Right.ua*, 3, 100-108. doi: <https://doi.org/10.32782/law.2019.3.15> [in Ukrainian].
- Ortynska, N.V. (2017). Pravovy status nepovnolitnikh: teoretyko-pravove doslidzhennia [Legal status of minors: theoretical and legal research]. *Doctor's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Derzhavnoi sotsialnoi prohramy "Natsionalnyi plan dii shchodo realizatsii Konventsii OON pro prava dytyny" na period do 2021 roku": vid 30 trav. 2018 r. No. 453 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the State Social Program "National Action Plan for the Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child" for the period up to 2021" from May 30, 2018, No. 453]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Saklub, S.A. (2020). Okremi aspekty pravovoho statusu dytyny [Some aspects of the legal status of the child]. *Universytetski naukovi zapysky, University scientific notes*, 3(15), 143-147. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_28 [in Ukrainian].
- Simeinyi kodeks Ukrainy: vid 10 sich. 2002 r. No. 2947-III [Family Code of Ukraine from January 10, 2002, No. 2947-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> [in Ukrainian].
- Soloviova, O.Ye. Uchast nepovnolitnogo poterpiloho u kryminalnomu provadzhenni [Participation of a minor victim in criminal proceedings]. 2020. Retrieved from http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17265/1/%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%86%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%93%D0%9E_p300-303.pdf [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Андріяшевська М. С. Кримінально-правова охорона дитинства: аналіз стану законодавчого забезпечення ювенальної віктимології. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 3 (64). С. 126–135. doi: 10.32366/2523-4269-2018-64-3-126-135.
- Чорноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування кримінальне правопорушенняв : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2017. 492 с.
- Делія Ю. В. Джерела (форми) права у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні (загальнотеоретичний аспект). *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 3 (64). С. 12–18. doi: 10.32366/2523-4269-2018-64-3-12-18.
- План заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року : додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листоп. 2015 р. № 1393-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2015-%D1%80#Text>.
- Ігнатов О. М. Насильство як спосіб вчинення кримінальне правопорушення: поняття та сутність. *Форум права*. 2010. № 3. С. 144–151. doi: <https://doi.org/10.18411/b-2016-027>.
- INSPIRE: сім стратегій з ліквідації насильства щодо дітей. Всесвітня організація охорони здоров'я, 2016. Одеський Благодійний Фонд «Шлях до дому». Україна, 2019. 109 с. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/207717/9789241565356-ukr.pdf?ua=1>.
- Кофман Б. Я. Правовий статус людини і громадянина та правові стани особистості в умовах розвитку громадянського суспільства: до питання трансформації. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 1. С. 36–43. doi: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.01.04>.
- Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
- Конвенція про права дитини : міжнар. док. від 20 листоп. 1989 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : міжнар. док. від 25 жовт. 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.
- Крукевич О. Неповнолітні потерпілі як учасники кримінального процесу. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 2 (6). С. 177–181.
- Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.
- Кулеба. Кожна п'ята дитина в Україні потерпає від сексуального насильства. 2019. УНІАН : [сайт]. URL: <https://www.unian.ua/society/10758972-kozhna-p-yata-ditina-v-ukrajini-poterpaye-vid-seksualnogo-nasilstva-kuleba.html>.
- Марисюк К. Б., Канцір В. С., Канцір І. А. Насильство як деструктивний вектор розвитку суспільства. Сексуальне насильство. *Наше право*. 2020. № 1. С. 70–76. doi: <https://doi.org/10.32782/np.2020.1.11>.
- Мискова Г. М. Віктимологічні заходи запобігання сексуальній експлуатації дитини. *Право.ua*. 2019. № 3. С. 100–108. doi: <https://doi.org/10.32782/law.2019.3.15>.
- Ортинська Н. В. Правовий статус неповнолітніх: теоретико-правове дослідження : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2017. 524 с.
- Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року : постанова Кабінету Міністрів України від 30 трав. 2018 р. № 453. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF#Text>.
- Саклуб С. А. Окремі аспекти правового статусу дитини. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3 (15). С. 143–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_28.
- Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
- Соловійова О. Є. Участь неповнолітнього потерпілого у кримінальному провадженні. 2020. С. 300–301. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17265/1/%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%86%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%93%D0%9E_p300-303.pdf.

Стаття надійшла до редколегії 16.09.2020

Nikitina-Dudikova H. – Ph.D in Law, Associate Professor of the Department of Criminalistics and Forensic Medicine of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8865-0061>

Legal Status of Child who has Become a Victim of Crime Against Sexual Freedom and Sexual Integrity

*The **purpose** of this article is to clarify the legal status of a child who has become a victim of a crime against sexual freedom and sexual integrity. According to the results of the research, the following tasks have been solved: the provisions of national and international legislation which form the basis of child legal status in criminal proceedings are analyzed; problems are identified and proposals are elaborated for its solution; the background of child legal status – as a victim of a crime against sexual freedom and sexual inviolability – are formed. **Methodology.** The general dialectical method of actual phenomena scientific cognition was selected. Among the special research methods the following are used: comparative – during the analysis of legislation and scientific categories; historical – to reveal the meaning of «child» and «legal status» concepts, development of scientific views regarding certain issues; systemic-structural – to form the background of the legal status of a child who has become a victim of a crime against sexual freedom and sexual integrity. The **scientific novelty** is presented by the interpretation of the term «child» – a victim of a crime against sexual freedom and sexual integrity, as underage or minor who has not reached the full age and has become a victim of a crime against sexual freedom and sexual integrity and acquired the appropriate procedural status of a victim in criminal proceedings. **Conclusions.** The legal status of a child who is a victim in a criminal proceeding (crime against sexual freedom and sexual integrity) is characterized by a number of features related to: the need to ensure respect for the child's right to private and family life, inviolability of property, correspondence confidentiality, respect for honor and dignity; ensuring respect for the child's right to get protection from all forms of physical and psychological violence. Issues concerning the need to ensure the exercise of the rights, freedoms and responsibilities of the child in criminal proceedings in accordance with international standards should be addressed.*

Keywords: child; legal status; criminal proceeding; crime against sexual freedom and integrity; international standard.